

RIVOJLANGAN TA'LIM TIZIMI: FINLANDIYA TAJRIBASINING DUNYO TA'LIM SIFATI UCHUN NAMUNAVIY JIHLTLARI

*Mamatsoliyeva Xurshida Hamdam qizi, O'zbekiston-
Finlandiya pedagogika instituti magistranti*

DEVELOPED EDUCATION SYSTEM: EXEMPLARY ASPECTS OF FINLAND'S EXPERIENCE FOR WORLD EDUCATION QUALITY

*Mamatsoliyeva Khurshida Khamdam qizi, Master's student at
Uzbekistan-Finland Pedagogical Institute*

РАЗВИТАЯ СИСТЕМА ОБРАЗОВАНИЯ: ОБРАЗЦОВЫЕ АСПЕКТЫ ОПЫТА ФИНЛЯНДИИ ДЛЯ МИРОВОГО КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ

*Маматсолиева Хуришуда Хамдам кызы, магистрант
Узбекско-Финляндского педагогического института*

[https://orcid.org/
0009-0001-4688-2673](https://orcid.org/0009-0001-4688-2673)

e-mail:
xurshidaxamdammovna@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada ta'lim tizimida o'zining innovatsion yondashuvi va muvafaqqiyatli natijalari bilan butun dunyoda yuqori baholanuvchi Finlandiya ta'lim tizimining boshqa mamakatlar ta'lim sifatini takomillashtirishda inobatga olinuvchi namunaviy jihatlari keltirilgan.

Kalit so'zlar: dars soatlari taqsimoti, ta'lim tengligi, bepul ta'lim, bilimlarni amaliyotga bog'lash, ixtiyoriylik, intellektual salohiyat.

Abstract: This article presents exemplary aspects of the Finnish education system, which is highly appreciated all over the world for its innovative approach and successful results in the education system, which can be taken into account in improving the quality of education in other countries.

Key words: distribution of class hours, educational equality, free education, connection of knowledge to practice, voluntariness, intellectual.

Аннотация: Данная статья является инновационной в системе образования. Подход и успешные результаты финской системы образования, получившей высокую оценку во всем мире, являются образцовыми аспектами, которые следует учитывать при повышении качества образования в других странах.

Ключевые слова: распределение аудиторных часов, образовательное равенство, бесплатное образование, связь знаний с практикой, добровольность, интеллектуальный потенциал.

KIRISH. Bugungi dunyo hamjamiyatida iqtisodiy jihatdan rivojlangan davlatlarning tarixiga nazar tashlasak, ularning taraqqiy etishida birinchi navbatda ta'lim tizimida olib borilgan samarali va uzluksiz islohotlarning muhim rol o'ynaganiga amin bo'lamiz. Bunga misol keltiradigan bo'lsak, Yaponiya, Singapur, Janubiy Koreya va Finlandiya kabi mamlakatlar dunyo nazariga tushgan davlatlar qatoriga kiradi. Taraqqiyotga yuz tutgan yurtimiz

ta'lim sifatini yanada oshirish maqsadida PISA xalqaro baholash dasturi bo'yicha bir necha yillardan buyon yetakchilikni qo'ldan boy bermay kelayotgan Finlandiya tajribasini ta'lim muassasalarimizga isloh qilishni munosib bildi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR. Finlandiya hayot tarzi va ta'lim tizimi bilan chuqur tanishib chiqishda 50 ta tilga tarjima qilingan va turli tillarga tarjima qilish

bo'yicha "Kalevala" milliy eposidan keyin Finlandiyada ikkinchi o'rinda turadigan Ilkka Taypening "Finlandiyaning 100 ta ijtimoiy innovatsiyasi" nomli asari keltirilgan bo'lib, unda Finlandiya qanday qilib Finlandiya bo'lgani haqidagi ijtimoiy, siyosiy va maishiy innovatsiyalar batafsil aks ettirilgan va fin xalqi hayot tarzini yaqqol ochib bera olgan.

MUHOKAMA. Finlandiya ta'lim tizimi PISA tadqiqotlarida muntazam ravishda yuqori o'rinlarni egallab kelishining qator omillari mavjud bo'lib, u o'z muvaffaqiyati bilan boshqa davlatga nisbatan ajralib turadi. Fin o'quvchilari PISA tadqiqotlaridagi barcha yo'nalishlarda savodxonlik va ta'lim tengligi ko'rsatkichlari bo'yicha eng yaxshi natijalarga erishgan. PISA dasturi 2000-yilda tashkil etilganidan buyon Finlandiya unda muntazam qatnashib keladi. Ketma-ket o'tkazilgan tadqiqot siklida ozgina pasayish kuzatilganiga qaramay, u uzoq davrda eng yaxshi ko'rsatkichlarga erishgan davlatlardan biri hisoblanadi. E'tiborli jihati shundaki, Finlandiya PISA tadqiqotlarida ishtirok etuvchi mamlakatlar orasida o'quvchilar haftalik yuklanmasi eng kam davlat hisoblanadi. Fin o'quvchilari haftada barcha fanlarni o'zlashtirishi uchun o'rtacha jami 36,6 soat sarflaydilar[1]. Ushbu ko'rsatkich maktab va maktabdan tashqari o'quv jarayonini o'z ichiga oladi. Eng qisqa o'quv vaqti va yuqori ballar fin ta'lim tizimining dunyo bo'yicha mavqeini oshirdi.

NATIJARLAR. Finlandiya xalqi uchun tenglik hamisha ustuvor tushuncha. Maktablar va maktab faoliyatidagi barcha ishchilar, o'quvchilar darajasi, nufuzi tenglik tamoyiliga asoslangan. Hech biri boshqasidan ustun qo'yilmaydi va buni fin xalqi qattiq qoralaydi. Finlandiya ta'lim tizimining muhim xususiyatlaridan yana biri shundaki, u barcha darajalarda, ya'ni maktabgacha ta'limdan oliy ta'limga qadar to'liq bepul ta'lim olishni ta'minlaydi. Shuningdek, barcha o'quv materiallari, darsliklar, sog'liqni saqlash xizmatlari va maktabga qatnash transporti xizmatlari ham bepul amalga oshiriladi hamda boshlang'ich va o'rta ta'limda barcha o'quvchilarga maktabda bepul tushlik beriladi. Yana bitta e'tiborga molik tarafi, o'zlashtirishi qiyin o'quvchilar bilan o'qituvchi yoki yaxshi o'zlashtirgan o'quvchilar alohida shug'ullanishadi va ular hech qachon qo'shimcha darslarga qoldirilmaydi.

Darslarda o'quvchilar hayotda amaliy qo'llash uchun zarur bilimlarni o'zlashtirishadi. Masalan, visa kartadan qanday foydalanish, shartnomalar tuzish, saytlar yaratish, tikish, ovqat tayyorlash, marketing va savdo ishlari bilan shug'ullanish kabi bilimlarni o'zlashtirishadi [2]. Shu jumladan, dars jarayonida qay darajada ishtirok etish o'quvchilar ixtiyoriga bog'liq va o'quvchilarning har qanday berilgan fikri inobatga olinib, qo'llab-quvvatlanadi. O'qituvchilar har qanday bilim darajasidagi o'quvchilar bilan alohida ishlashadi.

O'qituvchi uchun kunlik ish muddati 4 soatni tashkil qiladi va bizda bu jarayon kun bo'yi ham davom qilishi mumkin. O'qituvchining ertalab quvvatga to'lgan va 5-6 soatdan keyingi charchoq bilan dars o'tgan holatini taqqoslasak, albatta, orada katta tafovutni ko'ramiz. Yana, fin maktablarida har bir pedagog haftada 2 soat davlat tomonidan tashkil qilingan majburiy malaka oshirish kurslarida ishtirok etishadi. Bu dars jarayonining samaradorligiga katta ta'sir ko'rsatadi. Eng asosiysi, ularda o'qituvchilarga nisbatan u muvaffaqiyatli, bu muvaffaqiyatsiz tushunchalarining yo'qligi. Ular barcha pedagoglarga teng munosabatda bo'lishadi va yana ularda hech bir o'qituvchiga nisbatan ishdan haydash, ishdan ketqizish degan qarashning o'zi yo'q, albatta, o'z ixtiyori bilan ketishidan tashqari. Mana shunday muhitda katta bo'lgan bolada o'qituvchiga adolatsizlik, hurmatsizlik qilish tuyg'ulari paydo bo'lmaydi.

Shu bilan birga, maktablarga xayriya qilish ham taqiqlanadi. Demak, fin o'quvchilari hayoti davomida o'zlariga qaysi soha bo'yicha bilim kerakligini biladilar va shu bo'yicha maktabda o'zlari saboq olishga barcha shart-sharoit va imkoniyat mavjud. O'quvchilarning erkinligini yoshlikdan ta'minlash kelajakda ular uchun mustahkam irodali, matonatli inson bo'lishlariga yordam beradi. Shuni ta'kidlash joizki, maktab tushunchasi doirasiga tegishli barcha xarajatlarining davlat tomonidan qoplanishi va fuqarolardan hech qanday yordam olinmasligi, bolalarda qadrlash, hurmat qilish tushunchasini uyg'otishga undaydi. Albatta, bu ham puxta reja qilingan turli xildagi tadbirlar va tashkiliy ishlar orqali bolalarga yoshlikdan uqtirib boriladi.

Shu bilan bir qatorda, fin maktablari faoliyatida uyga vazifa berilmasligi ahamiyatlidir.

Hayotda mustaqil bo'lishning ilk qadamlari shu jabhadan boshlanadi. Bizda esa, deyarli barcha kichik yoshdagi o'quvchilar uyga vazifani ota-onalarining ko'magisiz bajara olishmaydi. Natijada bola kattalar ko'magiga suyanib qoladi va bunga odatlanib faqat uyga topshiriqlarni emas, balki hayoti davomida yuzaga kelgan boshqa muammolarni ham shu yo'sinda hal qilishga o'rganadi. Afsuski, bizda fanga nisbatan bilim sifatida emas, balki ma'lumot sifatida qaraladi. Oddiy fizika fanini olib qaraydigan bo'lsak, bizning o'quvchilarimiz formulalarni shunchaki yod olib topshiriqlarni bajarishadi, biroq bu masalalarni hayotga tatbiq eta olmaydilar.

Finlandiya ta'limi muvaffaqiyatining muhim omili uning 40 yillik tajribasiga tayanibgina qolmay, uning bu davrda izchil va katta o'zgarishlarsiz faoliyat ko'rsatib kelayotganidadir. Shu bilan birga, o'qituvchilarga eng katta talabning qo'yilishi yoshlarning yuqori salohiyatli, maqsadli inson bo'lib kamolotga yetishishining muhim omili sanaladi. Shuning uchun o'qituvchilar haftada 2 soat malaka oshirish kurslarida qatnashishadi va jamoa bo'lib, egallangan yangi bilimlarni muhokama qilishadi va eng asosiysi, ota-onalarning o'qituvchilarga bo'lgan ishonchi yuqori darajada. Finlandiyada ta'lim tizimi va innovatsiya muhim ahamiyat kasb etgani sababli Finlyandiya Respublikasi Prezidenti Sauli Niinistyoning "Mening sevimli innovatsiyam, fuqarolar tengligini ta'minlash bo'yicha imkoniyatlar yaratishga daxldordir. Bepul ta'lim va talabalarni kreditlash tizimi, ijtimoiy yoki iqtisodiy holatidan qat'i nazar, barcha uchun ta'lim olishga imkon berdi" deya ta'kidlagan [3].

XULOSA. Finlandiya tajribasi asosida faoliyat yuritadigan maktablarning salohiyati yuqori ko'rsatkichlarni egallashi uchun, avvalo, ta'lim beruvchi o'qituvchilarni qo'yiladigan talab darajasidan-da yuqori malakali bo'lishlarini ta'minlamog'imiz kerak. Finlandiya ta'lim muassasalarida olib boriladigan metodlar dunyo mamlakatlari ta'limidan nisbatan farq qiladi. Yuqorida ko'rsatib o'tilgan tamoyillar Finlandiya tajribasini dunyo ta'limi uchun namuna qilish darajasiga olib chiqqanligining dalili hisoblanadi.

Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev e'tirof etganidek, mamlakatimizni innovatsion rivojlantirish strategiyasi va mexanizmlari, eng avvalo shu davlatda yaratilgan intellektual va ilmiy-texnikaviy salohiyatdan qanchalik samarali foydalanish bilan chambarchas bog'liq [4]. Demak, birinchi navbatda yurtimizda faoliyat yuritayotgan ta'lim muassasalari jarayonlarining sifatini oshirish va bu orqali taraqqiyotning yuqori bosqichiga chiqish eng oliy maqsadimiz bo'lmog'i lozim.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. G'ulomov P.F. (2023). Fundamental tadqiqotlar jurnali, ISSN:2181-4031. DOI Journal 10.56017/2181-4031 Volume-1. Issue-12. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10401708>
2. <https://m.youtube.com/watch?v=Phz-ejKcx74>
3. Ilkka Taypale. Finlandiyaning 100 ta ijtimoiy innovatsiyasi – Toshkent: "Sharq". 2019. 336-b.
4. Mirziyoyev Sh. Yangi O'zbekiston strategiyasi. –Toshkent: O'zbekiston, 2021. 237-b.

